

ŚWIADECTWO NAWRÓCENIA W PRZEKAZIE KATECHETYCZNYM

Mirosław Gogolik¹

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wprowadzenie

Współczesna posługa katechetyczna Kościoła, jak całość działań ewangelizacyjnych, podlega nieustannej refleksji, a dzięki temu poszukuje nowych rozwiązań dla jeszcze owocniejszej edukacji i wychowania. Refleksja ta dokonuje się także w obrębie badań nad językiem katechezy i formami przekazu treści katechetycznych, których fundamentem staje się niewątpliwie rozumienie człowieka, jego godności i tożsamości. Wśród wypracowanych przez wieki narzędzi językowych i form przekazu Bożego Słowa istnieje przestrzeń świadectwa wiary i nawrócenia, które właściwie wyartykułowane, pobudzają słuchacza do rozwoju religijnego i właściwej owocnej przemiany na drodze wiary. Jak podkreśla papież Paweł VI, świadectwo jest pierwszym środkiem ewangelizowania w Kościele, który „za pomocą swego postępowania i obyczaju, to jest przez świadectwo potwierdzone życiem; [...] jasno uwidacznia jego wierność Panu Jezusowi, ubóstwo, wstrzeźliwość, wolność od jakiegokolwiek władzy w świecie, a wreszcie świętość”². W dalszej części swojego nauczania papież potwierdza tę

---

¹ Ks. dr hab. Mirosław Gogolik – kapłan diecezji bydgoskiej; od 2009 roku adiunkt Zakładu Katechetyki i Pedagogiki Chrześcijańskiej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; wizytator nauki religii w szkołach na terenie diecezji bydgoskiej; dyrektor Wydziału Katechizacji i Szkół Katolickich Kurii Diecezjalnej Bydgoskiej. Adres: Wyższe Seminarium Duchowne, 85–109 Bydgoszcz, ul. Grodzka 18; e-mail: mirgo@amu.edu.pl.

² Paweł VI, *Adhortacja apostołska „Evangelii nuntiandi”*, 1976 (dalej: EN), p. 41.

teżę apelem skierowanym do katechetów i wszystkich, którzy wypełniają posługę słowa „człowiek współczesny chętniej słucha świadków niż nauczycieli; a jeśli już nawet słucha nauczycieli, to dlatego, że są oni równocześnie świadkami. Doznaje on czegoś w rodzaju instynktownej odrazy wobec wszystkiego, co wydaje się być udawaniem, fasadowością lub kompromisem. W związku z tym ceni się wartość życia prawdziwie zgodnego z Ewangelią!”³. W niniejszym opracowaniu przyjrzymy się wykorzystaniu w katechezie świadectwa jako formy przekazu treści katechetycznych, ze szczególnym uwzględnieniem faktu nawrócenia do wiary.

1. Świadectwo jako środek ewangelizacji

Badanie języka katechezy i współczesnych form przekazu katechetycznego ukazuje przestrzeń wiary, świadomości i religijności, w jakiej funkcjonuje człowiek, a jednocześnie uświadamia fakt, iż język „nie jest tylko prostym sposobem komunikacji słownej, ale z racji swojego intersubiektywnego charakteru jest miejscem, w którym spotykają się bezpośrednio życie, jego sens i wewnętrzne uzasadniające go racje”⁴. Na tej podstawie uwidacznia się jeszcze wyraźniej cel katechetyczny, którym nie jest tylko zrozumienie przez katechizowanego pojęć religijnych, ale doprowadzenie ucznia do zjednoczenia, a nawet głębokiej zażyłości z Jezusem Chrystusem. Świadomość tak pogłębionego celu określa szersze rozumienie roli katechety, już nie tylko jako nauczyciela, ale świadka wiary, który w swojej posłudze relacjonuje własne doświadczenie Boga⁵. Stając się świadkiem wiary, katecheta, a także treści, które prezentuje swoim uczniom, mają szczególne znaczenie ewangelizacyjne, na wzór świeżości, zapału i żaru, jakim charakteryzuje się kerygmat ewangeliczny Kościoła, o czym przypominał Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Catechesi tradendae*⁶.

Podstawowymi pojęciami funkcjonującymi w obszarze języka i środków ewangelizacji i doświadczenia religijnego, szczególnie w ruchach i wspólnotach

---

³ Paweł VI, *Przemówienie podczas audiencji ogólnej 2 X 1974 r.*; por. EN 41.

⁴ K. Misiaszek, *Język w katechezie*, www.opoka.org.pl/biblioteka (27.10.2015).

⁵ Por. C.M. Sondej, *Katecheta jako świadek*, w: Z. Kijas (red.), *Mówić o Bogu*, Kraków 1997, s. 67–79; J. Zimniak, *Katecheta – świadek wiary*, w: M. Majewski (red.), *Postawy katechetów*, Kraków 1996, s. 97–103.

⁶ Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Catechesi tradendae”* (dalej: CT), nr 25.

kościelnych, są niewątpliwie „świadeństwo”, „świadek”, „świadczyć”⁷. W świetle analizy leksykalnej termin „świadeństwo” odnosi się do dokumentu stwierdzającego pewien fakt lub prawo do czegoś, fakt świadczący o czymś bądź orzeczenie, potwierdzenie czegoś przez naocznego świadka, utrwalone najczęściej w formie dokumentu⁸, a w interesującym nas znaczeniu przepowiadania religijnego termin ten definiowany jest jako „ustawa lub pisemna wypowiedź o charakterze osobistego wyznania, która dotyczy doświadczeń religijnych wypowiadającej się osoby, opisuje konkretne przejawy działania Boga w jej życiu, wyraża cześć i wdzięczność wobec Boga, ma pomóc we wzbudzeniu lub umocnieniu wiary odbiorców”⁹. Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż nauka teologiczna wypracowała właściwą typologię świadeństwa religijnego, wyróżniając m.in. „świadeństwo obecności chrześcijańskiej, świadeństwo dobrego przykładu, świadeństwo słowa, świadeństwo czynu”¹⁰. W przypadku rzeczywistości nawrócenia, jako procesu przemiany człowieka, świadeństwo religijne odnosi się zarówno do przekazu słownego, jak i potwierdzenia konkretnymi czynami i przykładem życia. W procesie przekazywania wiary – jak czytamy w *Słowniku katechetycznym* – „świadeństwo jest warunkiem koniecznym, choć niewystarczającym, wiarygodności orędzia. Czyni ono prawdę religijną godną przyjęcia, ponieważ pokazuje wartość, jaką rzeczywistość ma dla życia świadka. Kryterium świadeństwa czy ortopraksji jest rzeczą fundamentalną, choć nie wyłączną, do zweryfikowania znaczenia języka religijnego”¹¹. Uwiarygodnienie przepowiadania katechetycznego dokonuje się najlepiej przez praktykę życia, dlatego w ciągu wieków Kościół przekazywał chrześcijańskie orędzie w formie świadeństwa, czerpiąc wzór najpierw z Jezusa Chrystusa, który jest świadkiem wiernym i przekazuje wszystko, co usłyszał od Ojca (J 3,11), a także z nauki apostołów, którzy stali się świadkami nauki Mistrza z Nazaretu (Dz 1,8). Współcześnie taki model przekazywania wiary, dokonujący się przez świadeństwo wspólnoty eklezjalnej, staje się niezastąpionym i najsku-

---

⁷ Por. G. Siwek, *Kaznodzieja jako świadek*, w: W. Przyczyna (red.), *Sługa Słowa*, Kraków 1997, s. 83.

⁸ Por. *Świadeństwo*, [hasło w:] *Słownik języka polskiego PWN*, t.: R–Z, Warszawa 1998, s. 426.

⁹ *Świadeństwo*, [hasło w:] H. Zgólkowa (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t.: I – L, Poznań 1998.

¹⁰ M.D. Nowak, *Świadeństwo religijne. Gatunek – język – styl*, Lublin 2005, s. 18–20. (Współcześnie w opinii teologów pojawia się również tendencja do zawężania pojęcia świadeństwa. Określa się świadeństwo jako typ wypowiedzi o przewidywalnej tematyce i strukturze, którą zaliczyć można do przykładów religijnego gatunku uniwersalnego).

¹¹ F. Pajer, *Świadeństwo*, [hasło w:] *Słownik katechetyczny*, Warszawa 2007, s. 889.

teczniejszym środkiem i narzędziem ewangelizacji. Podobne ujęcie terminu „świadeństwo” znajdujemy w *Słowniku antropologii Nowego Testamentu*, który podkreśla dynamiczność zdarzenia lub rzeczywistości, odsłaniając jednocześnie wewnętrzną prawdę, co potwierdza najwyraźniej przesłanie Nowego Testamentu, ukazujące Wydarzenie Chrystusa ściśle powiązane ze świadectwem o Nim¹². Należy podkreślić ów wewnętrzny związek, jaki następuje między świadkiem i wydarzeniem, potwierdzając głoszoną prawdę oraz autentyczną i całkowitą przynależność do przepowiadanej rzeczywistości.

W ten sposób dotykamy kolejnego terminu w przestrzeni świadectwa religijnego i przepowiadania ewangelizacyjnego, a mianowicie pojęcia świadka. Według *Słownika języka polskiego* „świadek” to – pomijając znaczenie prawno-sądownicze tego terminu – „osoba obecna przy czymś, mogąca stwierdzić to, co widziała, świadczyć o tym, przy czym była”¹³. W odniesieniu do rzeczywistości religijnej świadek pojmowany jest jako święty, ten który swoim życiem, często męczeństwem, zaświadczył o wierze w Boga. Potwierdza to stosowanie w pierwszych wiekach chrześcijaństwa greckiego słowa *martyrein* – „świadczyć”, w znaczeniu świętego męczennika. We wspomnianym już *Słowniku antropologii Nowego Testamentu* „świadek” to dosłownie wyznawca Chrystusa oraz męczennik za wiarę, a do grupy tej zaliczamy tych, którzy sami stali się uczestnikami wydarzenia, zatem apostołów i pierwszych chrześcijan, a nie jak to jest w zwyczaju społecznym, osoby „trzecie, czyli z zewnątrz”¹⁴. Warta podkreślenia staje się także etymologia terminu „świadek” wskazana przez Aleksandra Brücknera w *Słowniku etymologicznym języka polskiego*. Wskazuje on prasłowiańskie pnie leksemów w rodzinie (związek z „wiedzieć”, „wiadomy”) i pierwotne postaci: „świadeczny”, „świadomy”, „świadomie”, nawiązując do biblijnego określenia i terminu „sumienie”¹⁵. Źródłostów ten może w sposób szczególny odnosić się do omawianego zagadnienia nawrócenia i doświadczenia religijnego, wzmacniając strukturę przekazu katechetycznego i ewangelizacyjnego, przyczyniając się tym samym do owocnego wypełniania posłannictwa głoszenia słowa i budowania wspólnoty wierzących.

---

¹² Por. *Świadczyć, świadectwo, świadek*, [hasło w:] B. Widła, *Słownik antropologii Nowego Testamentu*, Warszawa 2003, s. 262.

¹³ *Świadek*, [hasło w:] *Słownik języka polskiego PWN*, t.: R–Z, s. 426.

¹⁴ Por. *Świadczyć, świadectwo, świadek*, [hasło w:] B. Widła, dz. cyt., s. 263.

¹⁵ Por. *Świadek*, [hasło w:] A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1970.

Niewątpliwie zmiany kulturowe, kryzys zaufania i autorytetu, a także współczesne zagubienie człowieka domagają się głębszego uskutecznienia przepowiadania katechetycznego i ewangelizacyjnego, wykorzystując świadectwo jako istotny środek i narzędzie niesienia Dobrej Nowiny. Szczególną rolę w tymże obszarze działania Kościoła odgrywają nauczyciele i osoby odpowiedzialne za posługę Słowa, dlatego w *Dyrektorium ogólnym o katechizacji* czytamy, iż do „wykonania tak niezmiernie ważnego zadania należy dobierać jedynie tych, którzy odznaczają się uzdolnieniem, wiedzą i życiem duchowym”¹⁶. Treści katechetyczne i ewangelizacyjne oparte na fundamencie osobistego doświadczenia i świadectwa prawdy, miłości i wolności mogą wzbudzać w katechizowanych większe zaufanie oraz pogłębiać ich osobistą więź z Jezusem Chrystusem. „Katecheta [...] w imieniu Kościoła występuje jako świadek chrześcijańskiego orędzia, który służy innym, dzieląc się owocami własnej, dojrzałej wiary, a wspólne poszukiwanie mądrze kieruje do celu” (DOK 76). Język katechezy – jak podkreśla F. Pajer – jest zasadniczo językiem świadectwa, przyjmując trojaki kod ekspresji, mianowicie kod narracyjny, jawny i objaśniający, realizując w ten sposób następujące specyficzne funkcje wychowania wiary: funkcję profetyczną, dialogiczną i dynamiczną¹⁷. Stosując tę strukturę języka katechetycznego oraz realizując funkcję profetyczną, dialogiczną i dynamiczną wychowania wiary w przepowiadaniu ewangelizacyjnym, wypełnimy wspomniane już we wstępie do niniejszego opracowania przesłanie Pawła VI, aby stawać się autentycznymi świadkami życia zgodnego z Ewangelią, których współczesny człowiek będzie słuchał, a wtedy świadectwo stanie się ważnym środkiem ewangelizacji.

2. Nawrócenie w treści katechezy

Pojęcie nawrócenia funkcjonujące w nauczaniu i praktyce Kościoła, wyrażone przez Jezusa Chrystusa w wezwaniu „nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię” (Mk 1,15), wywodzi się z greckiego terminu *metanoia* i oznacza wewnętrzny proces podjęcia świadomej decyzji zerwania z grzechem i zwrócenie się do Boga

---

¹⁶ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1998 (dalej: DOK). W innym miejscu autorzy *Dyrektorium* zaznaczają, iż najszlachetniejsze przymioty ludzkie i chrześcijańskie katechety bardziej gwarantują owocność katechezy aniżeli wyszukane metody. Zob. DOK 71.

¹⁷ Por. F. Pajer, *Świadectwo*, [hasło w:] *Słownik katechetyczny*, s. 889–890.

i Jego miłości. Owocem nawrócenia jest pozytywne działanie, wartościowanie i myślenie¹⁸. We współczesnych dokumentach nauczania Kościoła zgodnie podkreśla się, iż nawrócenie jest procesem, który może dokonywać się w człowieku na różnych etapach życia i przyjmuje indywidualny charakter oraz przebiega z sobie właściwą dynamiką. Wspólnym elementem dla przeżywanego procesu nawrócenia jest zrywanie więzi człowieka z postawą zła i przemianą systemu wartości, poglądów i zasad z negatywnych na pozytywne w ocenie społecznej¹⁹. Ważne jest również podkreślenie faktu działania i towarzyszenia łaski Bożej, która w procesie nawracania człowieka staje się wyrazem dominującej inicjatywy Boga i Jego miłości do stworzenia. Otwarcie człowieka na dar łaski Bożej stanowi także istotny krok w dynamice przemiany życia²⁰. Jak czytamy w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*: „droga powrotu do Boga, nazywana nawróceniem i żalem, zakłada ból i odwrócenie się od popełnionych grzechów oraz mocne postanowienie niegrzeszenia w przyszłości. Nawrócenie dotyczy więc przeszłości i przyszłości. Źródłem nawrócenia jest nadzieja na miłosierdzie Boże”²¹. W nauczaniu Soboru Watykańskiego II znajdujemy jeszcze bardziej cenne odniesienie, podkreślające dynamizm procesu nawrócenia, określane jako walka i wysiłek nawrócenia, i to, że do nawrócenia nieustannie wzywa człowieka Chrystus Pan. W działalności Kościoła – w świetle nauczania soboru – nawrócenie w sposób szczególny wpisuje się w dzieła misyjne, poprzez które prawda o zbawieniu i wezwanie do przemiany życia ma być pierwszym, początkowym etapem na drodze wiary. Wyjątkową rolę i znaczenie dla nawrócenia mają modlitwy, uczynki pokutne i cierpienie ofiarowane przez członków instytutów życia konsekrowanego, a także liturgia, głoszenie słowa i posługa w sakramencie pokuty kapłanów²².

Jan Paweł II w *Catechesi tradendae* ukazuje proces nawrócenia człowieka w wymiarze chrystocentrycznym, charakteryzujący się przede wszystkim koniecznością dążenia do głębszego nawrócenia i przyłgnięcia do Jezusa Chrystusa,

---

¹⁸ Por. S. Urbański, W. Zawadzki, *Nawrócenie*, [hasło w:] M. Chmielewski (red.), *Leksykon duchowości katolickiej*, Lublin–Kraków 2002, s. 567.

¹⁹ Por. H. Witezyk, *Nawrócenie*, [hasło w:] *Encyklopedia katolicka*, t. XIII, Lublin 2009, kol. 852–854.

²⁰ Por. T. Sikorski, *Nawrócenie*, [hasło w:] A. Zuberbier (red.), *Słownik teologiczny*, Katowice 1998, s. 335–336.

²¹ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1992 (dalej: KKK), nr 1490.

²² Por. Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, 1965, nr 40; *Dekret o działalności misyjnej Kościoła „Ad gentes divinitus”*, nr 7, 13, 40; *Konstytucja o liturgii świętej „Sacrosanctum concilium”*, nr 9.

a także stałego zaangażowania, by myśleć jak On, sądzić jak On i żyć jak On (por. CT 5; 20). Myśl ta nawiązuje do nauczania św. Pawła, który powołując się na doświadczenie własnego nawrócenia, wzywał wierzących w Chrystusa do podejmowania wysiłku umierania dla świata, aby całkowicie upodobnić się do Jezusa Chrystusa i żyć Jego życiem. Apostoł Paweł nauczał w Drugim Liście do Koryntian słowami: „Nosimy nieustannie w ciele naszym konanie Jezusa, aby życie Jezusa objawiło się w naszym ciele. Ciągłe bowiem jesteśmy wydawani na śmierć z powodu Jezusa, aby życie Jezusa objawiło się w naszym śmiertelnym ciele. Tak więc działa w nas śmierć, podczas gdy w was – życie. Cieszę się przeto owym duchem wiary, według którego napisano: Uwierzyłem, dlatego przemówiłem; my także wierzymy i dlatego mówimy, przekonani, że Ten, który wskrzesił Jezusa, z Jezusem przywróci życie także nam i stawia nas przed sobą razem z wami (2 Kor 4,10–14)”. Postawa prezentowana w tym fragmencie ukazuje sedno procesu nawrócenia, które zmierza do całkowitego przyłgnięcia do Jezusa Chrystusa i w ten sposób stawania się świadkami miłości i miłosierdzia Boga. W tak pojętej służbie apostoł Paweł ma świadomość, że dokonuje się zwycięstwo Chrystusa na rzecz ludzi wierzących, nawet jeśli plany czy zamiary człowieka są w pewien sposób krzyżowane i ulegają zmianom. Stąd płynie jasność rozeznania i zdecydowana moc, pozwalająca właściwie poruszać się między życiem a śmiercią – administrować „umieraniem” tak, by objawiało się życie. Gdy mówimy „umieranie”, mamy na myśli szeroko rozumiane doświadczenie śmiertelności człowieka, ale także wewnętrzne nawrócenie. Szerzej zagadnienie świadectwa nawrócenia i jego wpływ na środowisko życia omówione zostanie w dalszej części opracowania, w kontekście oddziaływania społecznego.

Kontynuację myśli chrystocentrycznego charakteru nawrócenia znajdujemy w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*, który wymienia jednocześnie adresatów Chrystusowego wezwania do nawrócenia, nie ograniczając tylko do tej grupy ludzi, którzy jeszcze nie znają Jezusa Chrystusa i Jego nauki, ale także wskazując na chrześcijan, którzy ciągle mają podejmować wysiłek nawracania. W ten sposób w *Katechizmie* rozróżnia się niejako dwa rodzaje nawrócenia, tj. pierwsze nawrócenie, którego głównym miejscem jest chrzest, i drugie nawrócenie, wynikające z nieustannego zadania Kościoła potrzeby oczyszczenia, podejmowania pokuty i odnawiania siebie. „W ten sposób chrzest jest głównym miejscem pierwszego i podstawowego nawrócenia. Przez wiarę w Dobrą Nowinę i przez chrzest (por. Dz 2,38) człowiek wyrzeka się zła i uzyskuje zbawienie, to znaczy odpuszczenie wszystkich grzechów i dar nowego życia. Wezwanie Chrystusa do

nawrócenia nadal jednak rozbrzmiewa w życiu chrześcijan. To drugie nawrócenie jest nieustannym zadaniem dla całego Kościoła, który obejmuje «w łonie swoim grzeszników» i który będąc «święty i zarazem ciągle potrzebujący oczyszczenia, podejmuje ustawicznie pokutę i odnowienie swoje». Ten wysiłek nawrócenia nie jest jedynie dziełem ludzkim. Jest on poruszeniem «skruszonego serca» (Ps 51,19), pociągniętego i dotkniętego łaską (Por. J 6,44; 12,32), pobudzającą do odpowiedzi na miłosierną miłość Boga, który pierwszy nas umiłował (por. 1 J 4,10)” (KKK 1427–1428).

W sposób usystematyzowany proces nawrócenia, dokonujący się za pośrednictwem katechezy, przedstawia *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, podkreślając, iż z punktu widzenia teologii wyróżnić możemy cztery ważne momenty tegoż procesu, mianowicie:

- Zainteresowanie Ewangelią, jako pierwszy ruch ducha ludzkiego w kierunku wiary, pojawiające się w sercu człowieka jeszcze niewierzącego, obojętnego lub należącego do innej religii. Jest to owoc pierwszego głoszenia Dobrej Nowiny i działania łaski Bożej;
- Nawrócenie, nazywane też czasem poszukiwania i dochodzeniem do trwałego wyboru i dojrzałej decyzji, a także wyborem podstawowym i początkowym etapem przygotowania do nawrócenia, dokonującym się dzięki poruszeniu przez Ducha Świętego i głoszeniu kerygmatu;
- Wyznanie wiary, które jest efektem głębszego pragnienia poznania Jezusa Chrystusa i utożsamienia się z Nim, poprzez postępującą zmianę myśli i obyczajów;
- Droga do doskonałości, charakteryzująca się dojrzałością wyboru, nie końcem procesu nawrócenia, lecz jeszcze silniejszego dynamizmu przemiany i wypełnieniem wezwania Chrystusowego do dążenia do doskonałości, na wzór Ojca Niebieskiego (por. DOK 56).

Te cztery momenty procesu nawrócenia uświadamiają nam wielowymiarowość działań katechetycznych, poprzez które współczesny katechizowany może realizować swoje powołanie chrześcijańskie. Wskazany proces nawrócenia obejmuje zatem nie tylko wymiar pierwszego głoszenia kerygmatu i wezwania do przemiany życia, ale przede wszystkim podkreśla potrzebę troski Kościoła i towarzyszenia człowiekowi, aby w sposób integralny mógł się rozwijać na drodze wiary. Dynamizm ten obejmuje zatem wymiar merytoryczny katechezy, polegający na odpowiednim planowaniu treści, celów i zadań katechetycznych, które pomogą głębiej poznać naukę i osobę Jezusa Chrystusa, a także wymiar

praktyczny i religijny, w którym katechizowany znajdzie miejsce dla praktykowania i wychowania w wierze, głównie przez modlitwę, sakramenty i dzieła miłości. Jak podkreślają autorzy DOK: „cechą charakterystyczną pierwszego głoszenia jest powołanie do wiary; cechą charakterystyczną katechezy jest nadanie podstawy nawrócenia i podstawowej struktury życia chrześcijańskiemu, a cechą charakterystyczną stałego wychowania wiary, w którym wyróżnia się homilia, jest stałe karmienie, jakiego potrzebuje do życia każdy żywy organizm” (DOK 57). Można zatem uznać za J.P. Bagotem, że katecheza jest w niektórych sytuacjach życia zadaniem późniejszym wobec nawrócenia, „katecheza ze swym wkładem poznawczym ma porządkować globalne ukierunkowanie życia, [...] nawrócenie [zaś] jako dobra dyspozycja serca i woli przyczynia się do otwarcia rozumu na przyjęcie nauczania chrześcijańskiego”²³.

Prezentowany model katechezy w zakresie towarzyszenia wiernym w procesie nawrócenia, nadawania podstawy i odpowiedniej struktury życia chrześcijańskiego wpisuje się w programowanie treści katechetycznych. Analizując dokumenty programowe, chociażby katechezy Kościoła katolickiego w Polsce, znajdujemy stałe i systematyczne odniesienie do omawianego zagadnienia. W *Podstawie programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* pojęcie nawrócenia powtarza się najczęściej w grupie zadań katechezy nakierowanych na wychowanie liturgiczne i formację moralną. Pierwsze elementy katechezy o nawróceniu znajdujemy już na etapie klas I–III szkoły podstawowej, gdzie podejmuje się zagadnienia dotyczące przygotowania do sakramentu pokuty oraz wprowadza się katechizowanych w proces kształtowania sumienia i życia zgodnego z katolicką normą moralną, wyrażoną głównie w Dekalogu, a pogłębienie obecne jest w katechezie mistagogicznej, realizowanej w obszarze katechezy klas IV–VI szkoły podstawowej²⁴. Integralność i kontynuację treści katechetycznych w obszarze ukazania procesu nawrócenia, jako stałego zadania chrześcijanina, znajdujemy także na etapie nauki religii w gimnazjum i szkołach ponadgimnazjalnych. Szczególnie na tych etapach edukacji uwrażliwia się uczniów i wskazuje na wymiar społeczny nawrócenia i rolę świadectwa w procesie pogłębienia wiary. Pogłębienie chrześcijańskiej wizji przemiany człowieka ukazuje się w kontekście formacji moralnej i wychowania społecznego katechizowanych²⁵.

---

²³ J.P. Bagot, *Nawrócenie*, [hasło w:] *Słownik katechetyczny*, s. 649–650.

²⁴ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2010, s. 30–31, 40–41.

²⁵ Por. tamże, s. 54–56, 74–77.

Treści te, wskazane w *Podstawie programowej katechezy*, zgodnie z zasadą planowania dydaktycznego, powinny znaleźć zastosowanie w programach nauczania religii, podręcznikach i materiałach dydaktycznych. Mając na uwadze fakt, iż współczesne oddziaływanie katechetyczne ma szczególne znaczenie dla kształtowania wspólnoty wierzących i wpisuje się w zadania wychowania społecznego młodych pokoleń, skupimy się w dalszej części niniejszego opracowania tylko na tym wymiarze świadectwa nawrócenia w katechezie i jego skuteczności ewangelizacyjno-katechetycznej.

3. Świadectwo nawrócenia w przepowiadaniu ewangelizacyjno-katechetycznym

Kościół, jako wspólnota Ludu Bożego, towarzyszy wierzącym na drodze nawrócenia i dążenia do doskonałości chrześcijańskiej, realizując w ten sposób podstawowe zadanie prowadzenia do zbawienia. Dzięki wzajemnemu ubogaceniu i doświadczeniu różnorodności we wspólnocie wierzących – jak czytamy w *Katechizmie* – Kościół z większą skutecznością uczestniczy w procesie zmian społecznych: „Trzeba więc odwoływać się do duchowych i moralnych zdolności osoby oraz do stałego wymagania jej wewnętrznego nawrócenia, by doprowadzić do zmian społecznych, które rzeczywiście służyłyby osobie. Pierwszeństwo przyznane nawróceniu serca w żaden sposób nie eliminuje, lecz przeciwnie, nakłada obowiązek uzdrawiania instytucji i warunków życia – jeśli skłaniają do grzechu – w taki sposób, by były zgodne z normami sprawiedliwości i sprzyjały dobru, a nie stawały mu na przeszkodzie” (KKK 1888). Opis ten możemy odnieść także do rzeczywistości przepowiadania katechetyczno-ewangelizacyjnego i skutecznych elementów świadectwa nawrócenia, wykorzystanych dla pobudzenia słuchaczy i środowiska społecznego do zmian w obszarze życia moralnego, myślenia i działania. Jeszcze dobitniej słuszność takiego działania wyraża *Katechizm*, stwierdzając, że „tam, gdzie grzech niszczy klimat społeczny, trzeba odwoływać się do nawrócenia serc i łaski Bożej. Miłość pobudza do sprawiedliwych reform. Nie ma rozwiązania kwestii społecznej poza Ewangelią” (KKK 1896).

Potwierdzenie słuszności tej tezy znajdujemy w modelu pedagogii Bożej i głoszeniu Dobrej Nowiny przez Jezusa Chrystusa. Chrystusowe wezwanie do nawrócenia, wsparte chrztem i działalnością św. Jana Chrzyciela, niesie szereg przykładów i świadectw osób, które doświadczyły przemieniającego działania

Bożej łaski i natychmiast dają tego świadectwo. Przykładem może być chociażby wyznanie Zacheusza, do którego Mistrz z Nazaretu przyszedł w gościnę: „Panie, oto połowę mego majątku daję ubogim, a jeśli kogo w czym skrzywdziłem, zwracam poczwórnje” (Łk 19,8), a także przemiana i pójście za Jezusem celnika Mateusza (Mt 9,9).

Szczególnie wyraziste i obrazowe dla przekazu katechetycznego i ewangelizacyjnego jest nawrócenie Szawła z Tarsu i jego świadectwo życia i przemiany. W Dziejach Apostolskich znajdujemy główny opis nawrócenia (Dz 9,1–19), a także interesujące dla naszego opracowania fragmenty: Dz 22,3–21 i Dz 26,12–19, będące opowiadaniem samego św. Pawła o swoim nawróceniu. Apostoł Paweł dał takie świadectwo nawrócenia wobec Żydów, którzy pojмали go w jerozolimskiej świątyni: „Prześadowałem tę drogę, głosując nawet za karą śmierci, więząc i wtrącając do więzienia mężczyzn i kobiety, co może poświadczyć zarówno arcykapłan, jak i cała starszyzna. Od nich otrzymałem też listy do braci i udałem się do Damaszku z zamiarem uwięzienia tych, którzy tam byli, i przyprowadzenia do Jerozolimy dla wymierzenia kary. W drodze, gdy zbliżałem się do Damaszku, nagle około południa otoczyła mnie wielka jasność z nieba. Upadłem na ziemię i posłyszałem głos, który mówił do mnie: «Szawle, Szawle, dlaczego Mnie prześladujesz?». «Kto jesteś, Panie?» odpowiedziałem. Rzekł do mnie: «Ja jestem Jezus Nazarejczyk, którego ty prześladujesz». Towarzysze zaś moi widzieli światło, ale głosu, który do mnie mówił, nie słyszeli. Powiedziałem więc: «Co mam czynić, Panie?». A Pan powiedział do mnie: «Wstań, idź do Damaszku, tam ci powiedzą wszystko, co masz czynić». Ponieważ zaniewidziałem od blasku owego światła, przyszedłem do Damaszku prowadzony za rękę przez moich towarzyszy. Niejaki Ananiasz, człowiek przestrzegający wiernie Prawa, o którym wszyscy tamtejsi Żydzi wydawali dobre świadectwo, przyszedł, przystąpił do mnie i powiedział: «Szawle, bracie, przejrzyj!». W tejże chwili spojrzałem na niego, on zaś powiedział: «Bóg naszych ojców wybrał cię, abyś poznał Jego wolę i ujrział Sprawiedliwego i Jego własny głos usłyszał. Bo wobec wszystkich ludzi będziesz świadczył o tym, co widziałeś i słyszałeś. Dlaczego teraz zwlekasz? Ochrzczij się i obmyj z twoich grzechów, wzywając Jego imienia!»” (Dz 22,4–16). To świadectwo nawrócenia stanowi fundamentalny przykład i wzorzec, na którym może bazować współczesne przepowiadanie kerygmaticzne, a zwłaszcza katecheza ewangelizacyjna. Apostoł Pogan, św. Paweł, uświadamia nam, że nawet najbardziej zatwardziały grzesznik czy wróg chrześcijaństwa może się nawrócić, a jego przykład może

przyczynić się do ożywienia ducha wiary we wspólnocie, dlatego mówił w innym miejscu, „Biada mi, gdybym nie głosił Ewangelii” (1 Kor 9,16).

Oprócz świadectw nawrócenia spisanych na kartach Pisma Świętego znajdujemy równie obszerne i wyraziste świadectwa przemiany życia w hagiografii Kościoła, z których w świetle nauczania Kościoła także korzysta katecheza. Na uwagę zasługuje przede wszystkim wskazanie *Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, że oprócz Pisma Świętego i Tradycji katecheza czerpie orędzie zbawcze ze źródła, jakie „jaśniej w życiu Kościoła, w jego dwutyścioletniej historii, przede wszystkim w świadectwie chrześcijan, a szczególnie świętych” (DOK 95). Możemy przywołać wiele świadectw nawrócenia świętych i błogosławionych, którzy w swoim doświadczeniu wiary i życia przeszli proces nawrócenia i przemiany, aby jeszcze ściślej zjednoczyć się z Jezusem Chrystusem. Ich świadectwo, często głoszone we wspólnocie wiernych, może stać się narzędziem owocnym w katechezie i dziele ewangelizacji. Warto wspomnieć w tym miejscu chociażby świadectwo nawrócenia i wiary spisane przez św. Augustyna w *Wyznaniach*²⁶, a także burzliwe biografie, dzieła posługi i życia wielu świętych, takich jak chociażby: św. Ignacy Loyola, św. Franciszek z Asyżu, św. brat Albert Chmielowski, św. Rafał Kalinowski. Wykorzystanie w przekazie katechetycznym świadectw nawrócenia konkretnych osób staje się okazją do stawiania katechizowanym wyrazistych wzorców osobowych, których wspólnym mianownikiem jest całkowite poddanie się woli i łasce Bożej, będącej motorem sprawczym procesu przemiany człowieka. Takie obrazowe wykorzystanie w katechezie i ewangelizacji doświadczenia wiary konkretnej osoby wpływać może owocnie na całą wspólnotę wierzących, czego potwierdzeniem jest – jak naucza *Katechizm* – nawrócenie św. Piotra po trzykrotnym zaparciu się Mistrza. „Pełne nieskończonego miłosierdzia spojrzenie Jezusa wywołuje u niego łzy skruchy (Łk 22,61–62), a po zmartwychwstaniu Pana trzykrotnie wyznaje, że Go kocha (Por. J 21,15–17). Drugie nawrócenie ma także wymiar wspólnotowy. Jest to widoczne w wezwaniu Pana skierowanym do całego Kościoła: «Nawróć się!»” (Ap 2,5.16).

Poszukując nowych metod przekazu treści katechetycznych, jak również wykorzystując świadectwo wiary i nawrócenia konkretnych osób, warto także zwrócić uwagę na pojawiające się często, głównie w katechezie ewangelizacyjnej, wyznania osób, które stając przed wspólnotą Kościoła bądź różnorodną grupą słu-

---

²⁶ Por. św. Augustyn, *Wyznania*, Kraków 2007.

chaczy, dzielą się doświadczeniem własnej przemiany wewnętrznej i duchowej. Świadectwa w formie żywego słowa i przekazu audio i wideo możemy znaleźć dzisiaj na nośnikach elektronicznych, głównie na portalach, blogach, forach i stronach internetowych poszczególnych osób bądź wspólnot i ruchów religijnych²⁷. Oprócz popularnych dzisiaj elektronicznych form i narzędzi komunikowania się społeczeństwa znajdujemy także tradycyjne formy pisane świadectw osób, które wchodzą na drogę nawrócenia, publikowane głównie na łamach prasy katolickiej, takiej jak np. „Miłujcie się. Katolicki dwumiesięcznik Społecznej Krucjaty Miłości”²⁸, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej”²⁹, „List. Odnowa Kościoła – Odnowa wiary”, „Służba Życiu” Polskiego Stowarzyszenia Obrońców Życia Człowieka, „Źródło. Tygodnik rodzin katolickich”, „Niedziela. Tygodnik katolicki”, „Rycerz Niepokalanej”³⁰, „W Drodze. Miesięcznik poświęcony życiu chrześcijańskiemu”, „Gość Niedzielny. Tygodnik katolicki”.

Mając na względzie wartość osobistego świadectwa wiary i nawrócenia w przekazie katechetycznym i ewangelizacyjnym, co potwierdziło nauczanie Kościoła oraz praktyka katechetyczna i duszpasterska, warto docenić te formy języka katechetycznego. Przekaz orędzia zbawczego, wsparty doświadczeniem konkretnych osób, w sposób znaczny wpływa na funkcjonowanie społeczne członków wspólnoty Kościoła. Świadectwo nawrócenia, będące bardzo osobistym elementem doświadczenia wiary, wpisuje się we współczesny język i formy przekazu treści katechetycznych, stanowiąc odzwierciedlenie współczesnego języka religijnego, dostosowanego do szczególnego odbiorcy, i podlegając inkulturacji. Szczególnym walorem omawianego zagadnienia świadectwa nawrócenia jest niewątpliwie jego komunikatywność, odniesienie do doświadczenia egzystencjalnego oraz osobista próba interpretacji pojęć religijnych³¹. Treść katechetycznego przepowiadania w obszarze przeżywanego przez konkretną osobę procesu nawrócenia, skonfrontowana w świetle Ewangelii, nauki i autorytetu Kościoła, może stanowić cenny i skuteczny element działania ewangelizacyjnego i katechetycznego.

---

²⁷ Por. www.oaza.pl; www.rcs.org.pl/pl/czytelnia.html; <http://kdm.org.pl/>; <http://nawroceni.blog.pl>.

²⁸ Por. M. Piotrowski, *Nawrócenie się Malcolma Muggeridge'a*, „Miłujcie się” 1 (2012), s. 3–4.

²⁹ Por. D. Putyra, *Czystość dostałam w pakiecie*, „Droga” 21 (2015).

³⁰ Por. A. Koszałka, *Umiejętna miłość*, „Rycerz Niepokalanej” 5 (2015), s. 12–13.

³¹ Por. M.D. Nowak, *Świadectwo religijne...*, s. 194.

Bibliografia

- Augustyn św., *Wyznania*, Kraków 2007.
- Koszałka A., *Umiejętna miłość*, „Rycerz Niepokalanej” 5 (2015).
- Misiaszek K. (2001), *Język w katechezie*, www.opoka.org.pl/biblioteka (27.10.2015).
- Nowak M.D., *Świadectwo religijne. Gatunek – język – styl*, Lublin 2005.
- Piotrowski M., *Nawrócenie się Malcolma Muggeridge’a*, „Miłujcie się” 1 (2012), s. 3–4.
- Putyra D., *Czystość dostałam w pakiecie*, „Droga” 21 (2015).
- Sondej C.M., *Katecheta jako świadek*, w: Z. Kijas (red.), *Mówić o Bogu*, Kraków 1997, s. 67–79.
- Siwek G., *Kaznodzieja jako świadek*, w: W. Przyczyna (red.), *Sługa Słowa*, Kraków 1997, s. 83–108.
- Zimniak J., *Katecheta – świadek wiary*, w: M. Majewski (red.), *Postawy katechetów*, Kraków 1996, s. 97–103.

ŚWIADECTWO NAWRÓCENIA W PRZEKAZIE KATECHETYCZNYM

Streszczenie

Współczesna posługa katechetyczna Kościoła, jak całość działań ewangelizacyjnych, podlega nieustannej refleksji, a dzięki temu poszukuje nowych rozwiązań dla jeszcze skuteczniejszej edukacji i wychowania. Refleksja ta dokonuje się także w obrębie badań nad językiem katechezy i formami przekazu treści katechetycznych, których fundamentem staje się niewątpliwie rozumienie człowieka, jego godności i tożsamości. Wśród wypracowanych przez wieki narzędzi językowych i form przekazu Bożego Słowa istnieje przestrzeń świadectwa wiary i nawrócenia, które właściwie wyartykułowane, pobudzają słuchacza do rozwoju religijnego i właściwej owocnej przemiany na drodze wiary. Niniejsze opracowanie analizuje wykorzystanie w katechezie świadectwa jako formy przekazu treści katechetycznych, ze szczególnym uwzględnieniem faktu nawrócenia.

Słowa kluczowe: nawrócenie, świadectwo, katecheza, ewangelizacja

A CERTIFICATE OF CONVERSION IN THE CATECHETICAL TRANSMISSION

Summary

Contemporary catechetical ministry of the Church as a whole evangelistic subject come under constant reflection, and thus looks for new solutions for more effective education and upbringing. This reflection is also carried out within the study of language catechesis and catechetical forms of media content, which the foundation is undoubtedly the understanding of man, his dignity and identity. Among developed through centuries of linguistic tools and forms of communication of God's Word, there is space testimony of faith and conversion, which stimulates the listener properly articulated in religious development and proper fruitful transformed by faith. In this paper we look at the use of certificates in catechesis, as a form of media catechetical content, taking particular account of conversion to the faith.

Keywords: conversion, witness, catechesis, evangelization

Translated by Mirosława Landowska